

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Groblje 3, 1230 Domžale

PETER PAVEL GLAVAR
1731 - 1784

PRVA SLOVENSKA ČEBELARSKA KNJIGA

Andrej Šalehar

P O G O V O R *)

o d

Zhebelnih Rojou

fkusi

A. JANŠHA,

**Zhebelniga Dunečkiga Vuzhenika V' nemškim ješku
popišan, na Kranšku prelošhen, inu pogmiran fkusi
višoku vuredniga, Zhaštitliviga, Vuzheniga Dubouniga**

PETRA PAVLA GLAVARJA,

**nekadajnega Commende S. Petra Faimaštra, Sedaj-
niga Landspreshke Gosposke lastniga gospuda.**

V' tem Leitu 1776.

PRVA SLOVENSKA ČEBELARSKA KNJIGA

zaslužni prof. dr. ANDREJ ŠALEHAR

*To delo posvečam prijatelju
prof. dr. Andreju Orešniku (1943 - 2016)*

Rodica, Novo mesto, 2016

Prva slovenska čebelarska knjiga

Avtor: prof. dr. Andrej Šalehar

Urednik: prof. dr. Andrej Šalehar

Lektoriranje: Vanda Šušteršič

Prevodi: Vanda Šušteršič (prevod izvlečka iz slovenskega v angleški jezik), prof. dr. Peter Dovč (prevod izvlečka iz slovenskega v nemški jezik)

Slika na naslovni strani: Rechfeld, P. J. Peter Glavar; naslov rokopisa..., Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, 1848, str. 41

Fotografije: Anton Koželj, Andrej Šalehar

Financiranje: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Domžale; Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja

Leto izdaje: 2016

Izdajatelj: Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja, Novo Mesto; Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Domžale

Naklada: 300 izvodov

Tisk in oblikovanje: Partner graf d.o.o.

KAZALO

IZVLEČKI	5
Izveček	5
First Slovenian Book on Beekeeping	5
Abstract	5
Erstes slowenisches Imkerbuch	6
Zusammenfassung.	6
PRVA SLOVENSKA ČEBELARSKA KNJIGA	7
Prvi zapisi o čebelarstvu na Kranjskem	7
O pisanju knjige.	8
Oddaja in usoda rokopisa.	9
Prvi podatki o rokopisu	10
Rokopis so našli.	14
Izdaja zbornika Ob 200-letnici pisane besede v čebelarstvu	15
Za koga je Glavar pisal čebelarsko knjigo?	16
Pomen prve čebelarske knjige v slovenskem jeziku	17
Objave na spletu	18
Izdaja knjige ob 240-letnici	18
Viri	19
ZAHVALA	23

PETER PAVEL GLAVAR

1721 - 1784

LANŠPREŠKI GOSPOD. NAPREDNI GOSPODAR IN ČEBELAR, DOBR OTNIK
SLOVENSKEGA NARODA

PRVI TEMELJITO PREDSTAVIL KRANJSKO ČEBELARSTVO (1768)
BIL ČASTNI ČLAN GORNJELUŽIŠKE ČEBELARŠKE DRUŽBE (1772)
NAPISAL PRVO SLOVENSKO ČEBELARSKO KNJIGO (1776)
PRAVILA ZA ČEBELARSKO VRTNARSKO ŠOLO NA LANŠPREŽU (1781)
USTANOVIL PRVO ČEBELARSKO ŠOLO NA KRANJSKEM IN BIL NJEN
UČITELJ (1781)
POUČEVAL V SLOVENSKEM JEZIKU

PEGIJSKA ČEBELARŠKA ZVEZA PETRA PAVLA GLAVARJA
A. D. MMXV

IZVLEČKI

Izvilleček

Peter Pavel Glavar je pisec prve slovenske čebelarke knjige v slovenskem jeziku, ki je z naslovom »Pogovor o čebelnih rojih« nastala leta 1776. Zgodovina njenega nastajanja sega v leto 1768, ko je Glavar napisal znameniti »Odgovor« in Kranjski kmetijski družbi ponudil, da napiše za slovenske čebelarje knjigo o čebelarjenju v domačem slovenskem jeziku. V pismu Kranjski kmetijski družbi leta 1771 je Glavar zapisal, da piše učno knjigo z naslovom O praktičnem splošnem čebelarstvu. Pozneje jo je preimenoval po Janševi knjigi Ravnanje s čebelnimi roji v Pogovor o čebelnih rojih, ki jo je leta 1779 poslal v objavo Kranjski kmetijski družbi, ki jo ni natisnila, verjetno zaradi tega, ker je bila napisana v slovenskem jeziku. Rokopis naj bi se celo izgubil. Leta 1823 je o Glavarjevem pisanju knjige pisal Stratil in obširno leta 1848 Rechfeld. Veljalo je, da je bil Glavarjev rokopis po letu 1848 izgubljen. Na rokopis, ki so ga našli v letih 1950/51 v tedanjem osrednjem državnem arhivu Slovenije, je opozorila arhivarka dr. Marija Verbič. Čebelaraka zveza Slovenije je leta 1976 v zborniku Ob 200-letnici pisane besede v slovenskem čebelarstvu izdala tudi Pogovor o čebelnih rojih. Rokopis knjige in izdaja iz zbornika je objavljen na spletu. Kot samostojna knjiga še ni izšla. Pogovor o čebelnih rojih je med prvimi slovenskimi strokovnimi publikacijami in v njej je zapisano prvo in obširno slovensko čebelje in čebelarstvo izrazje.

Ključne besede: Peter Pavel Glavar, prva slovenska čebelaraka knjiga, izguba in najdba rokopisa, objava

First Slovenian Book on Beekeeping

Abstract

Peter Pavel Glavar is the author of the first book on beekeeping in the Slovenian language, which appeared in 1776 with the title »Talk about Bee Swarms« but its beginnings extended back to 1768 when Glavar wrote his famous »Reply« and offered to write a book on beekeeping for Slovenian beekeepers in the Slovenian language for Carniolan Agricultural Society. In the letter to Agricultural Society in 1771, Glavar reported that he wrote a textbook entitled About Practical and General Beekeeping. Later on, he changed the title according to Janša's book »Abhandlung von Schwärmen der Bienen (Handling Bee Swarms)« into Talk about Bee Swarms. He sent it to the Carniolan Agricultural Society to issue in 1779. The Society never published it probably due to the text in the Slovenian language. Furthermore, the manuscript was supposed to be lost. Stratil in 1823 wrote about Glavar's book and extensively also Rechfeld in 1848. It was believed that Glavar's manuscript had been lost after 1848. Archivist Dr. Marija Verbič noticed about the manuscript, which was found in the central Archive of Slovenia in the years 1950/51. Slovenian Beekeepers' Association in 1976 in the booklet »At the 200 Anniversary of Written

Word in Slovenian Beekeeping” published also Talk about Bee Swarms. The manuscript as well as publication from the booklet is available online, but it has not been published as a single book yet. Talk about Bee Swarms is one the first Slovenian expert publications in which first and extensive honeybee and beekeeping terminology is presented.

Key words: Peter Pavel Glavar, first Slovenian book on beekeeping, loss and discovery of the manuscript, publication

Erstes slowenisches Imkerbuch

Zusammenfassung

Peter Pavel Glavar ist der Autor des ersten slowenischen Buches über die Bienenzucht, das im Jahr 1776 unter dem Titel „Pogovor o čebelnih rojih“ (Das Gespräch über die Bienenschwärmen) entstand. Die Geschichte des Buches geht zurück ins Jahr 1768 als Glavar seine berühmte „Antwort“ auf die Anfrage der Krainer Landwirtschafts-Gesellschaft verfasste und bot an, ein Buch über die Bienenzucht für slowenische Imker in der heimischen slowenischen Sprache zu schreiben. In dem Brief an die Landwirtschafts-Gesellschaft im Jahre 1771, berichtete Glavar, dass er ein Lehrbuch mit dem Titel Praktische und allgemeine Bienenzucht schreibt. Später änderte er den Titel unter dem Einfluss von Anton Janša's Buch „Abhandlung von Schwärmen der Bienen“ in „Das Gespräch über die Bienenschwärmen“. Das Manuskript hat er im Jahr 1779 an die Krainer Landwirtschafts-Gesellschaft geschickt, die es aber nicht gedruckt hat, wahrscheinlich deswegen, weil es in slowenischer Sprache verfasst wurde. Darüber hinaus soll das Manuskript sogar verloren gegangen sein. Im Jahre 1823 schrieb Stratil über das Buch von Glavar, ähnlich aber auch recht ausführlich Rechfeld in 1848. Es wurde angenommen, dass Glavar's Manuskript nach 1848 verloren war. Auf das Manuskript, das in den Jahren 1950/51 im Zentralarchiv Sloweniens gefunden wurde, hat die Archivarin Dr. Marija Verbič aufmerksam gemacht. Slowenischer Imkerbund hat im Jahre 1976 in der Broschüre „Zum Anlass des 200 Jahresjubiläums des slowenischen Imkerschriftentums“ auch Das Gespräch über die Bienenschwärmen veröffentlicht. Sowohl das Manuskript als auch die Veröffentlichung der Broschüre sind verfügbar online. Als selbstständige Publikation ist aber das Buch noch nicht veröffentlicht worden. Das Gespräch über die Bienenschwärmen gehört zu den ersten slowenischen Facharbeiten in der auch die frühe und umfangreiche Imkerterminologie festgehalten wird.

Schlüssle Wörter: Peter Pavel Glavar, erstes slowenisches Imkerbuch, Verlust und Wiederfund des Manuskripts, Veröffentlichung.

PRVA SLOVENSKA ČEBELARSKA KNJIGA

Prvi zapisi o čebelarstvu na Kranjskem

»Uspešno čebelarjenje je že od nekdaj temeljilo na dobrem poznavanju čebel, domiselni tehniki čebelarjenja, ki so jo pogojevale pašne razmere, in ne nazadnje tudi na naši kranjski čebeli z odličnimi lastnostmi, ki so uspehe omogočale«. To misel je zapisal Gregori (2011) v študiji Kratek pregled čebelarstva do 21. stoletja in dobro pojasni številne zgodnje zapise tudi o kranjskem čebelarstvu. O njem obširno piše že Valvasor (1689) in poudarja, da je zelo razširjeno in priljubljeno. V besedilu so opisana tudi nekatera dogajanja povezana s čebelami – recimo o hišicah za čebele (čebelnjakih) in o rojenju. V stoletjih so kranjski čebelarji nabrali veliko čebelarskega znanja in izkušenj, kar se je prenašalo iz roda v rod. To so vedeli in priznavali številni tedanji in tudi sedanji čebelarski strokovnjaki. Rihar (1998) poroča, da je med študijskim bivanjem na poskusni čebelarski postaji Montlavet pri Avignonu ob študiju strokovnih piscev iz 16., 17. in 18. stoletja v njihovi bogati knjižnici spoznal, da v 18. stoletju nobena Evropejcem znana dežela ni imela tako izdelanega načina gojenja čebel kot je bilo na Gorenjskem. Napredno kranjsko čebelarstvo je poznal in priznal tudi Schirach (1770), ki je v svoji knjigi zapisal: »Ausländer, die solche beträchtliche Summen aus ihrem Bienen lösen, müssen unsere Lehrmeister werden (prevod: Tujci, ki imajo od svojih čebel tako veliko koristi, morajo postati naši učitelji)«. Naprednost takratnega kranjskega čebelarjenja naj poudarimo s primerom opravevanja matic s troti v zraku, kar so poznali že stari gorenjski čebelarji. Prvi na svetu je to opisal in objavil Scopoli (1763). O prahi matice so pisali tudi Peter Pavel Glavar (1768, 1771, 1776), Furlan (1768/1771 (?)), Scopoli (1770) in Hummel (1773) ter Janša (1771, 1775).

Vsi naštetih zapisi so v nemškem jeziku, razen Scopolijevega (1763), ki je v latinskem in Glavarjevega (1776), ki je v slovenskem jeziku, a je do leta 1976 ostal v rokopisu. Preprosto kmečko ljudstvo, ki ni bilo večje nemškega (latinskega) jezika, je bilo tako prikrajšano za pouk o čebelarjenju. Stabej (1952) poudarja, da pred Glavarjevim rokopisom leta 1776 nismo imeli napisanih ali natisnjenih v slovenščini o čebelarstvu nobenih del ali obravnav. Razen slovenskih pratik pa drugega slovenskega čtiva, ki bi poučevalo preproste kmečke ljudi – čebelarje, sploh ni bilo. Prvo v slovenščini tiskano poročilo o čebelarstvu na Kranjskem je bilo objavljeno v knjigi Kmetam sa potrebo inu pomozh šele leta 1789, ki ga je v Slovenskem čebelarju predstavil Šalehar (2013). Jezikovno posodobljeno poročilo glasi: »Kranjci znajo tako dobro gojiti čebele, da o tem uče tudi druge. Ko cveti na planinah resje, preselijo tja svoje čebele in kadar cvetita ajda in ogrščica, jih prestavijo v ravnino. To je lepo, kadar se ljudje in cele vasi ali soseske prijazno med seboj razumejo. Marsikateri razumen čebelar s svojimi čebelami na leto pridobi 100 do 200 goldinarjev.« Mesečna opravila pri čebelah so istega leta objavljena v Večni pratiki od gospodarstva, ki jo je uredil Breznik (1789).

O pisanju knjige

Peter Pavel Glavar je pisec prve slovenske čebelarske knjige v slovenskem jeziku, ki je z naslovom »Pogovor o čebelnih rojih« nastala leta 1776. Zgodovina njenega nastajanja sega v leto 1768, ko je Glavar napisal znameniti »Odgovor«, v katerem je na podlagi svojih 24-letnih praktičnih čebelarskih izkušenj kritično presodil predloge za izboljšanje čebelarstva, ki jih je dunajska dvorna pisarna posredovala tudi na Kranjsko. V njem je podrobno in strokovno opisal čebelarjenje na Kranjskem in predlagal, kako odpraviti ovire, ki zavirajo razvoj čebelarstva. V nobenem primeru ne s kaznimi ampak s podukom ter nagradami. Poudaril je izobraževanje čebelarjev, čebelarsko šolo in zakonodajo ter vprašanje slovenskega čebelarskega čtiva. Glavarjev »Odgovor« je prevedel Stane Mihelič in ga leta 1934 objavil v svoji knjigi »Anton Janša. Slovenski čebelar. Njegovo življenje, delo in doba« in nato še leta 1984 v reviji Slovenski čebelar.

Na koncu »Odgovora« je Glavar zapisal:

»Kmetom pa hočem olajšati čebelarjenje s tem, da jim bom ob nedeljah in praznikih v prostih urah ustno tolmačil čebelarski nauk, kateremu si laskam, da sem v deželi najbolj vešč. Pokazal jim bom tudi dejansko pri svojih čebelah vsa letna čebelarska opravila in spretnosti... Da, če je slavni Kmetijski družbi do tega, se ponujam, da bom vso svojo znanost (ker sem se mogel na tako majhnem prostoru le prav malo česa dotakniti) spravil na papir, da jo potem po cirkularjih ali javnem tisku oznanim deželi...«

Ali je Kranjska kmetijska družba na Glavarjevo ponudbo odgovorila, ni znano. Glavar (1771 – cit. Mihelič, 1948 in Glonar, 1938) je v pismu Kranjski kmetijski družbi z dne 25. septembra 1771, v katerem je na njeno prošnjo kritično presojal Humlov spis »Sporočilo iz prakse, da matico res troti zunaj panja obhodijo« že uvodoma zapisal: »... to in drugo razlagam v svoji učni knjigi »O praktičnem splošnem čebelarstvu«, ki jo pravkar pišem.« Zupan (1984) meni: »Ob Odgovoru pa se je Glavarju oblikovala misel, da bi napisal knjigo o praktičnem čebelarstvu. Janševa nemško pisana knjiga Ravnanje s čebelnimi roji pa ga je spodbudila, da se je dela lotil z večjo vnemo in ponašil Janševo delo.« Podobno je menil tudi Mihelič (1976): »... na misel, da bi napisal knjigo o praktičnem splošnem čebelarstvu, ni pripeljala Janševa leta 1771 izdana nemško pisana Abhandlung vom Schwärmen der Bienen (Ravnanje s čebelnimi roji), kakor bi človek sodil po naslovu Glavarjevega Pogovora, pač pa ga je verjetno spodbudila, da se je dela lotil z večjo vnemo ... Glavarjev rokopis Pogovora šteje skupaj 691 oštevilčenih odstavkov in od tega je 233 originalnih Janševih, 162 Janševih odstavkov je Glavar dopolnil, 296 odstavkov pa je originalnih od Glavarja.« Stabej (1976) je poudaril: »Primerjava Glavarjevega rokopisa z A. Janševo Abhandlung von Schwärmen der Bienen pokaže takoj, da Glavarjev Pogovor od Zhebelnih Rojou zdaleč ni kak slovenski prevod Janševe Abhandlung, ampak da je precej samosvoje Glavarjevo delo, ki pa se opira na Janševo.«

V Glavarjevi knjižnici v Komendi sta dve čebelarski knjigi:

- Entwurff der vollkommensten Bienenpflege für alle Landes-Gegenden (prevod: Zasnova

najpopolnejšega gojenja čebel za vse deželne okoliše), ki jo je leta 1766 napisal Johann Leonhard Eyrich. V prvem poglavju je opisal sedem ovir v čebelarstvu, in sicer: morjenje čebel je prva in glavna ovira za povečevanje čebelarstva, neprimerno vsajanje rojev, premajhni panji, postavitve čebelnjaka, pomanjkanje veščin (usposobljenosti), slabo ogrebanje rojev in zunanji ter notranji sovražniki.

- Vollständiges Bienen-Magazin (prevod: Popolni čebelarstvo nauki), ki jo je leta 1769 napisal Johann Jacob Griesingers. Knjiga je zelo obsežna, saj obsega kar 542 strani in je razdeljena v 26 poglavij.

Glavar je verjetno tudi v teh dveh knjigah poleg Janševe knjige Ravnanje s čebelnimi roji (1771) našel koristnega pomočnika pri pisanju svoje čebelarstvo knjige. V Glavarjevi knjižnici pa ni več prve Janševe knjige. Demšar (1967) piše, da se je Glavar v svojem pismu Tomelliju 3. marca 1780 pritoževal, da »Iskano knjigo »O čebelnih rojih« avtorja Janše, nikjer ne najdem.« Ni znano, če je imel Glavar ob pisanju svoje knjige tudi drugo Janševo knjigo iz leta 1775 – Oražem (1999) pojasnjuje: »Ko je Glavar pisal Pogovor o čebelnih rojih, ni imel pred seboj samo Janševe Razprave o rojenju čebel, temveč tudi njegovo drugo delo Vollständige Lehre von der Bienenzucht (Popolna nauka o čebelarstvu) iz leta 1775.« To je mogoče, ker je Marija Terezija po izdaji čebelarstvo patenta 8. aprila 1775 tega poslala po svojih deželah in zraven priložila tudi po šest izvodov druge Janševe knjige, kar je prejela tedanja Kranjska kmetijska družba. Glavar je imel verjetno še veliko drugih čebelarstvo knjig, ki pa niso bile vrnjene iz Lanšpreža v Glavarjevo knjižnico in so se porazgubile. Mihelič (1976) poudarja, da je »...lastna čebelarstvo praksa, razgledanost po starejših in sodobnih čebelarstvo spisih (v opombah so omenjeni poleg antičnih piscev tudi Schirach, Riem, Haase, de Gelieu, ...) in zasledovanje napredka tedanje znanosti sploh, vse to je vplivalo na Glavarja, da je načine čebelarjenja sprti izpopolnjeval in dopolnjeval.«

Še na vprašanje, zakaj je Glavar svojo čebelarstvo knjigo poimenoval Pogovor o čebelnih rojih, je treba najti odgovor. Pomaga nam Mihelič (1976), ki navaja zapis iz Wochentliches Kundschaftsblatt iz leta 1775, ko so uredniki pod Glavarjev članek o vzrokih pšenične snetljivosti pripisali, da »...tudi upajo, da jim Glavar ne bo odrekel objave svojih koristnih prizadevanj o čebelarstvu, da bi jih tako mogli sporočiti javnosti.« Mihelič (1976) nadaljuje: »Glavar je verjetno že vnaprej slutil, da bo imel pri kmetijski družbi v Ljubljani težave pri izdaji svoje čebelarstvo knjige, pisane v slovenskem jeziku, in ji je najbrž zato dal naslov po Janševi Ravnanje s čebelnimi roji, razen tega pa tudi zato, da bi kdo ne mogel oporekati, da Glavarjev tekst ne ustreza, ker se ne drži navodil, ki jih predpisuje »Instrukcija za čebelarstvo mojstre« izdane leta 1775 skupaj s čebelarstvo patentom v kateri je rečeno, da je treba poučevati čebelarstvo v čebelarstvo šolah po Janševih načelih.«

Oddaja in usoda rokopisa

Umekova (2006) poroča, da je Glavar svoj v slovenskem jeziku napisan in dopolnjen prevod Janševe knjige o čebeljih rojih poslal Kranjski kmetijski družbi 26. julija 1779, da bi

presodili, ali zasluži, da se izda. Toda družba dela ni izdala, bržkone zaradi tega, ker je bilo napisano v slovenskem jeziku in naj bi se »izgubilo«. Vprašanje, ki ostaja nepojasnjeno, je tudi, zakaj je Glavar, ki je napisal čebelarsko knjigo leta 1776, to poslal na Kranjsko kmetijsko družbo šele sredi leta 1779. Delno to pojasnjuje Kidrič (1929): »Končno se je spomnil lanšpreški Glavar svojega »Pogovora od čebelnih rojev« ter se je ob misli nanj preporodni tendenci še bolj približal. Postal je prvi Slovenec, ki se je dokopal do resnega sklepa, da bi morala izdajati kranjska »Kmetijska družba« tudi slovenske spise. Poslal je namreč 27*. julija 1779 prevod iz Janše družbinemu kanclerju grofu Dionizu Barbu, »da bi družba razsodila, ali zasluži, da se natisne«. Uspel ni.«

Zato je Glavar kmetijsko družbo prosil, da bi mu vrnil vsaj rokopis, ker nima duplikata. Ni poznano ali ga je kmetijska družba, uslišala. Demšar (1967) je iz Glavarjevih izvirnih pisem Tomelliju z dne 17. decembra 1781 in 31. decembra 1781 razbral, »da je prvotni spis Pogovora tedanji tajnik Kranjske kmetijske družbe grof Barbo izgubil in zato je treba na novo spis oskrbeti in prav v teh dneh ga končuje. Na koncu pisma 31. decembra 1781 ponovno omenja, da je moral na novo napisati namesto tistega, ki ga je pred dvema letoma Barbo izgubil:« Mihelič (1976) pa poroča, da sta skupaj z Demšarjem pri ponovnem pregledu omenjenih pisem ugotovila, da Glavar nikjer ne piše, »da je moral na novo napisati namesto tistega, ki ga je pred dvema letoma Barbo izgubil« Napisano je: »...Zahtevaj od blagajnika moje navodilo o čebelah, ki ga bom vnovič uporabil za izdelavo novega, namesto tistega, ki ga je izgubil Barbo...« Nejasnostim ob tem dodaja Stabej (1952), ko piše: »Rokopis o čebelarstvu je dal Glavar nedolgo pred smrtjo svojemu gojencu in nadarbinarju Jožefu Petru Tomelliju z naročilom, da ga natisne »zum Wohle der Landbewohner« (prevod: za blagor podeželanov). Tomelli pa tega Glavarjevega naročila ni izpolnil.« Podobno piše Gruden (1916): »Prestavil je tudi v slovenščino in pomnožil z lastnimi dodatki Janševo razpravo o čebelnih rojih („Pogovor od zhebelnih rojov“). Spis je izročil svojemu gojencu, beneficiatu Tomeljnu, da ga tiskanega objavi, kar se pa ni zgodilo.« Podobno piše tudi Stratil (1823) v prvi biografiji Petra Pavla Glavarja. Ni pojasnjeno, kateri rokopis je Glavar izročil Tomelliju. Mihelič (1976) je podvomil v te zapise, ker po njegovem mnenju kmetijska družba Glavarju rokopisa ni vrnila in tudi novega naj ne bi Glavar napisal. O usodi Glavarjevega rokopisa nam tako še veliko ni znanega.

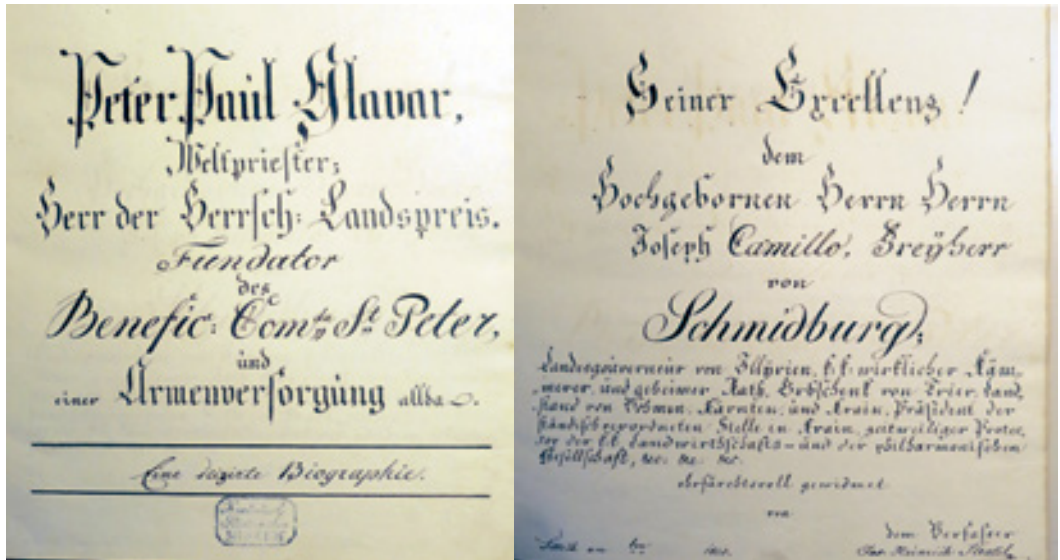
* pravilno: 26

Prvi podatki o rokopisu

V prvi polovici 19. stoletja sta bili napisani v nemškem jeziku dve biografiji o Petru Pavlu Glavarju. Prvo je leta 1823 napisal Josip Henrik Stratil, ki pa ni bila objavljena, a je ohranjena v Arhivu republike Slovenije (SI AS 869). Stratil (1823, cit. Stabej, 1952) je o pisanju čebelarske knjige zapisal: »Er schrieb auch zu gleicher Zeit, jedoch mit mehr Critic als Janscha, ein treffliches theoret. praktisches Werk über die Bienenpflege, in der krainischen Sprache, welches er seinem Zögling Tomelli mit dem Auftrage kurz vor seinem Tode übergab, solches zum Wohl der Landesbewohner in Druck legen zu lassen; allein! Tomelli befolgte dieses so wenig, als so manch anders, was ihm sein Wohlthäter auftrag.« Ta za-

pis navaja v prevodu Vrhovec (1885): »Pisal je tudi, a bolj premišljeno kot Janša, izvrstno »Čebelorejo« v slovenskem jeziku ter jo oddal svojemu gojencu Tomelliju malo pred svojo smrtjo, da jo da tiskat v prid rojakov; toda Tomelli ga je ubogal tudi v tem tako malo, kakor v marsičem družem, kar mu je naročil Glavar.«

Naslovna in prva stran: Peter Pavel Glavar. Biografska skica, Stratil 1823 (SI AS 869)

V drugi biografiji o Petru Pavlu Glavarju, ki jo je objavil Rechfeld (1848), je praktično enako poročilo o pisanju čebelarske knjige, kot ga je napisal Stratil (1823) in je v zgornjem odstavku. V zadnjem delu biografije pa Rechfeld (1848) poroča, da je prejel zelo dobro ohranjen Glavarjev rokopis šele tik pred zaključkom redakcije. Nobenega podatka ni, od kod je Rechfeld dobil Glavarjev rokopis in tudi ne komu ga je izročil. V svojem sestavku je objavil sliko Petra Pavla Glavarja, naslov in predgovor njegovega rokopisa.

Naslovnica:
Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, 1848

Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, 1848, slika: list med 28 in 29 stranjo

P O G O V O R *
o d
Zhebelnih Rojou
fkusi

A. JANSCHA,

Zhebelniga Duncifkiga Vuzheuka v' nemškim jeŝku
popiŝan, na Kranŝku preloŝen, inu pogmiran ŝkusi
viŝoku vuredniga, Zhaŝtitliviga, Vuzheniga Dubouniga.

PETRA PAVLA GLAVARJA,

nekadajnega Commende S. Petra Faimaŝtra, Sedaj-
niga Landŝpreŝke Goŝpoŝke laŝniga goŝpuda.

V' tem Leitu 1776.

Rechfeld, P. J. Peter Glavar; naslov rokopisa..

Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, 1848, str. 41

Jezikovna posodobitev: glej nadaljnja poglavja

Še v' Leitu 1771 je A. Janscha, Krajnez, per Radolze na Gorenŝkim rojen, v nemŝkim Jeŝku popiŝou ene maihene Bukve od Zhebelnih Rojou sa ŝuoje Navuka Sbelne Dunejŝke Zhebelarje, katere po Deŝelach reŝdelene priŝle, so tudi na krainŝku; ali kir v nahi Deŝeli to Nemaŝtvu na Kmetich navadnu ni, malukaterim ŝluŝijo. Napelalu je to mene, in Proŝne nekaterich is gmein Lestva, kateri vezh deil Zhehele ŝipogajo, nahiŝiga kranŝkiga Zhebelarja na krainŝki Jeŝik preloŝiti.

Kir pak tudi jeŝ ŝim v' Deŝeli en ŝtari Zhebelar, inu ŝkusi dougo-lejtno ŝkushno Souzhen v' potrebnih Rezheh tega Zhebelarŝtva, sa obilniŝi podvuzhine dati, poŝtopou ŝim ŝe, is moje ŝkuŝline, ene inu druge Rezhje perŝtaviti, inu nahiŝiga Janscha Delu s taistim popolnemeiŝi ŝuriti. de vŝi zhebelni Goŝpodarje ŝe bodo reŝgledati imeli v' potrebnih Opravilich ŝvojeh Zhebel, ŝusebnu pak v' ŝreŝbi inu Pogmiraniu teh Rojov.

Rechfeld, P. J. Peter Glavar; Predgovor

Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, 1848, str. 41

Predgovor (jezikovna posodobitev):

»Že v letu 1771 je A. Janša, Kranjec rojen pri Radovljici na Gorenjskem, napisal v nemškem jeziku majhno knjižico o čebelnih rojih za svoje vedoželjne dunajske čebelarje, ki je bila razdeljena po deželah, tako tudi na Kranjsko; toda ker v naši deželi na kmetih nemško ne znajo, je bila koristna le nekaterim. To in pa prošnje nekaterih iz vrst navadnih podeželanov, ki že dalj časa čebelarijo, me je spodbudilo, da delo našega čebelarja prevedem v kranjski jezik.

Ker pa sem tudi sam v deželi poznan čebelar in sem skozi dolgoletno izkušnjo poučen o potrebnih stvareh za čebelarjenje ter sem sposoben več podučiti, sem se odločil, da iz mojih izkušenj dodam eno ali drugo stvar in s tem izpopolnim Janševo delo, da se bodo vsi čebelarji lahko podučili o potrebnih opravilih pri svojih čebelah, posebej o ravnanju in dopolnjevanju rojev.«

Rechfeld je pri naslovu rokopisa zapisal * in na isti 41. strani tudi pojasnil, da je naslovno stran in predgovor točno prepisal iz rokopisa. Predgovor iz Glavarjevega rokopisa so po Rechfeldu povzeli v svojih objavah tudi Navratil (1906), Glonar (1938), Stabej (1952), Mihelič (1976) in Zupan (1984). Glavar v predgovoru kratko pojasnjuje, zakaj in kako je napisal svojo knjigo Pogovor o čebelnih rojih. Namenil jo je svojim preprostim rojakom (gmajn ljudstvo), da bi jih podučil o umnem čebelarstvu in tako pomagal iz revščine.

Veljalo je, da je bil izvorni Glavarjev rokopis po letu 1848 izgubljen.

Rokopis so našli

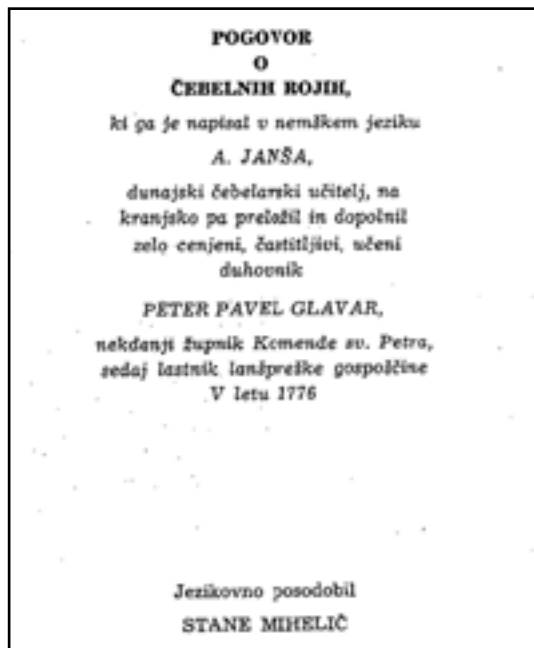
O najdbi rokopisa v tedanjem Osrednjem državnem arhivu Slovenije (v nadaljevanju ODAS) je Stabej (1952) napisal obširno razpravo v Slovenskem čebelarju in tudi v letu 1976 v posebnem poglavju v knjigi Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Stabej je decembra 1950 in januarja 1951 v državnem arhivu zbiral gradiva o slovenskem pratikarstvu in slovenskih imenih mesecev in takrat ga je arhivarka gospa dr. Marija Verbič opozorila na slovenski rokopis o čebelarstvu. Pozneje je bilo po primerjavi z drugimi Glavarjevimi rokopisi potrjeno, da je to Glavarjevo delo. Najden je izvornik in njegov prepis, za katerega se ne ve, kdo ga je napisal. Rokopis so odkupili za Narodni muzej in Arhiv v Ljubljani skupaj z nekaterimi drugimi Glavarjevimi rokopisi februarja 1932 od plemiške rodbine Hohenwart. Stabej (1976) meni, da so Glavarjeve rokopise pridobili ob opravljanju funkcij pri Kranjski kmetijski družbi. Izvornik in prepis rokopisa opisuje Dolenc (1983/1987): »Glavar P. Peter, Pogovor od Zhebelnih Rojou. Iz leta 1776, 148 listov, 33,0 x 20,0 cm; papir, trde platnice, slovenščina, bohoričica.«

Naslovne strani in predgovora pri izvorniku in prepisu rokopisa niso našli. Za oba so edini poznani podatki v Rechfeldovi objavi iz leta 1848, ki je opisana v prejšnjem poglavju. Stabej (1976) opisuje rokopis in poroča, da je vsebina razdeljena v 53 pogovorov (oddelkov ali poglavij). Celotna vsebina je razčlenjena na 691 odstavkov, ki so napisani zelo skrbno, redke napake so popravljene kar na robu. Omenja tudi možnost, da je Glavar rokopis pisal na osnovi nekega osnutka.

Izdaja zbornika Ob 200-letnici pisane besede v čebelarstvu

Stabej (1952) je predlagal, da naj bi bil rokopis, natisnjen kot knjiga. Šele na občnem zboru Zveze čebelarskih društev za Slovenijo (v nadaljevanju: ZČDS) dne 8. maja 1966 so sprejeli delovni program, kjer je v drugi točki zapisano: »V obdobju od leta 1968 do 1973 izda ZČDS tudi Peter Pavel Glavarjev Slovenski rokopis Razprave o rojenju, to je Pogovor o čebeljih rojih, kakor ga je priredil P. P. Glavar s svojimi pripombami k Janševi »Razpravi«. Za izvedbo je bil zadolžen Leopold Debevec.« V prvi številki Slovenskega čebelarja leta 1972 je zapisano poročilo takratnega predsednika ZČDS Valentina Benedičiča o izvajanju nalog v letu 1971. Podrobno je predstavil Zbornik o slovenskem čebelarstvu v dobi Antona Janše in namen, da bo po načrtu v zborniku objavljen Glavarjev rokopis Pogovor o čebeljih rojih iz leta 1776. Na kratko je pri tem tudi predstavil, kako se je rokopis izgubil in bil potem leta 1950 zopet najden. Poudaril je, da to delo ni pomembno samo za čebelarje kot še vedno aktualno strokovno čtivo, temveč tudi za slovensko jezikoslovje kot pomemben prispevek za razvoj slovenskega jezika. Dodal je, da bo v zborniku objavljen tudi slovenski prevod v nemščini napisanega rokopisa iz 18. stoletja Praktische Bienen Aeconomie (Praktično gospodarno čebelarstvo), ki naj bi ga napisal Matej Furlan. Zbornik naj bi bil zgovern prikaz našega čebelarstva v 18. stoletju.

ZČDS je uspela izdajo zbornika uresničiti leta 1976, ko je bila izdana knjiga »Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu«. Uredil jo je Martin Mencej in obsega 335 strani. Jezikovno posodobljeno je bilo po 200 letih končno izdano delo Petra Pavla Glavarja Pogovor o čebeljih rojih. Najdenemu rokopisu sta bila dodana naslovna stran in predgovor iz Rechfedeve objave leta 1848.

Naslovnica Glavarjeve knjige.

Vir: Ob 200-letnici pisane besede v slovenskem čebelarstvu, 1976, str. 79.

Slovenski čebelar je leta 1976 v deseti številki objavil obsežen članek Monumentalna čebelarska publikacija – Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu, ki ga je napisal France Guna. Poudarja, da je knjiga neprecenljive vrednosti, ki odlično prikazuje in osvetljuje napredne tendence in napore naših prednikov s Petrom Pavlom Glavarjem kot osrednjo osebnostjo. Zasnovana je kot zbornik. Vključene so jedrnat in izčrpne razprave o Petru Pavlu Glavarju, ki so jih prispevali: Viktorijan Demšar, Stane Mihelič in Jože Stabej. Sledi objava jezikovno posodobljenega (Stane Mihelič) Glavarjevega dela Pogovor o čebelnih rojih. Na koncu zbornika je objavljen tudi prevod (Leopold Debevec) Furlanove knjige Praktično gospodarno čebelarstvo skupaj s spremno besedo.

Za koga je Glavar pisal čebelarsko knjigo?

Odgovor na vprašanje je Glavar v 36. in 37. pogovoru, ko razpravlja o zadržkih v čebelarstvu, napisal v knjigi kar sam. Posebej poudarja pomanjkanje znanja o čebelarjenju in potrebo po poučevanju (šoli), kot na primer v odstavkih:

577. Nevednost preprostega ljudstva v čebelarstvu

Nevednost kmeta, posebno v Dolenji Kranjski deželi, je tako velika, da je ni moč popisati, saj ne zna tudi v najmanjših rečeh ravnati s čebelami. Čebele prepušča same sebi, niso mu mar, še enkrat k njim ne pogleda, vso skrb, ki jo ima, je, da roj, če po sreči naleti nanj, z žlico ogrebe, in s tem, če roj količkaj slabo sedi, zamudi dva dni.

584. Neumnost ali nevednost naj bi odpravil pričujoči pouk

Da bi odpravil nevednost čebelarjev in jih poučil o potrebnih opravilih, ker eni ali drugi moji deželni znajo kranjsko brati, sem iz ljubezni do njih napisal te bukve v materinem jeziku, da se bodo mogli v njih ne le kakor v ogleh razgledati, ampak tudi druge svoje sosede poučiti in jim jih brati.

586. Po farah so potrebne javne čebelarske šole

Toda ni mi neznano, da so tako gosposke kakor duhovščina preobložene z opravili, da jim, čeprav bi bili voljni skazati podložnim ljubezen, lastna opravila tega ne puste. Zatorej se mi zdi še celo potrebno nastaviti po večjih farah javne čebelarske učitelje, h katerih nauku bi mogli hoditi ob praznikih in nedeljah pametnejši fantje, iz vsake vasi po eden ali dva.

Vir: Ob 200-letnici pisane besede v slovenskem čebelarstvu, 1976, str. 227–230.

Pomen prve čebelarstva knjige v slovenskem jeziku

Do leta 1776 nismo imeli napisanih ali natisnjenih v slovenščini o čebelarstvu nobenih del, poudarja Stabej (1976). Kidrič (1929) piše, da je Peter Pavel Glavar prevedel Janšev spis o čebelnih rojih iz 1771. »Storil je to, ker je upošteval »prošnjo nekterih iz gmajn lestva«, češ »kir v naši deželi to nemštvo na kmetih navadno ni«, naklanjali so ga morda tudi še kaki drugi globlji razlogi, da je postal prvi Slovenec, ki je hotel s pomočjo slovenske tiskane besede širiti gospodarski nauk.« Podobno je zapisal tudi Valenčič (1972): »...P. P. Glavar v prvi preporodni generaciji, ki se je zavzemala za uveljavljanje slovenskega jezika. Leta 1776 je prevedel spis Antona Janše o čebelnih rojih in je prvi Slovenec, ki je hotel s pomočjo slovenske tiskane besede širiti gospodarski nauk. Kot prvi je tudi občutil potrebo, da bi kranjska kmetijska družba izdajala slovenske spise, ki naj bi prišli v roke kmetov in jim pomagati do boljše strokovne izobrazbe in gospodarskega napredka. Zato je »Pogovor od čebelnih rojev« izročil kmetijski družbi za natis, vendar spis ni bil objavljen.« Mihelič (1976) je predstavil Glavarja in njegovo knjigo takole: »Glavar je pisal za preprostega, kakor pravi sam, za neukega slovenskega čebelarja, deloma obremenjenega z zaostalostjo in polnega vraževerja. Zato je menil, da ni dovolj v praktični čebelarstvu knjigi le nakazovati potrebna opravila in svoje izkušnje, ampak jih tudi utemeljevati in dokazovati, zakaj so potrebne in zakaj prav take. Posledica tega je, da se ponekod le preveč ponavlja in da tudi zahaja v res nepotrebne nadrobnosti.

Po drugi strani pa je treba poudariti, da Glavarjev Pogovor o čebelnih rojih ni le prvi slovenski poljubno strokovni tekst in čebelarstvo učbenik, ki po svoji izčrpnosti, samostojnosti in pristnem slovenskem izrazju prekaša domala vse v 18. stoletju izšle slovenske poljudno strokovne tekste, ampak veliko več. Reči smem, da se z njim začenja slovensko strokovno in poljudno gospodarsko slovstvo V njem je podana tudi realna podoba tedanjega čebelarstva na Kranjskem, njegove odlike in ovire, ki mu stoje nasproti, predlogi za izboljšanje, skratka, tudi vse tisto, kar je nakazal že leta 1768 v Odgovoru in kar je še nadrobneje osvetlil v svojem poročilu kranjski kmetijski družbi.« Pridružimo se lahko mislim Miheliča (1972): »Ko bi bila usoda Slovincem bolj naklonjena in bi bil izšel l. 1776 Glavarjev Pogovor o čebelnih rojih, potem bi bili že tedaj, t. j. pred skoraj dvesto leti, izvedeli resnico o večkratnem parjenju matice.«

Zupan (1984) piše, da je Glavar pojasnil, da se je: » ... pisanja lotil iz ljubezni do podložnikov, kakor tudi do te nedolžne živalce, ki mi je edina zabava...Da bi odpravil nevednost čebelarjev in jih poučil o potrebnih opravilih o potrebnih opravilih, ker eni ali drugi moji deželniaki znajo kranjsko brati, in iz ljubezni do njih sem napisal te bukve v materinem jeziku, da se bodo mogli v njih ne le kakor v ogledalu razgledati, ampak tudi druge svoje sosede podučiti in jih jim brati...Pogovor o čebeljih rojih je prvi slovenski poljudno gospodarski spis in prvi učbenik za čebelarje. Z njim se začenja slovensko strokovno in poljudno gospodarsko slovstvo.« Sivec (1984) poudarja, da je Glavarjev Pogovor prvi slovenski poljubni strokovni tekst in čebelarstvo učbenik, ki zdaleč presega tovrstne tekste 18. stoletja, zato mu bo treba posvetiti še več pozornosti.

Presoja čebelarjenja, o katerem piše v svoji knjigi Glavar, naj bo prepuščena drugim poznavalcem čebelarstva. Za slovensko slovstvo je neprecenljive vrednosti prvo in obširno slovensko čebelje in čebelarstvo izrazje, ki je prvič zapisano v tej knjigi. Nekatere slovenske izraze so v svojih delih sicer zapisali pred njim že drugi kot na primer Valvasor (1689), ki je zapisal v nemškem tekstu slovenski izraz ZHEBELA ali Scopoli (1770) v latinskem tekstu izraza MATERNZA in TROTTA. Tudi to knjigo, Glavar namenja, preprostim, ubožnim sorojakom. S poučevanjem jim želi pomagati iz ubožstva, poklanja jim svoje znanje in izkušnje, torej pred 240 leti na način, ki je v veljavi tudi še danes.

Objave na spletu

Glavarjev rokopis Pogovor od Zhebelnih rojou si je mogoče ogledati na spletnih naslovih: <http://www.dedi.si/virtuadlna-knjiga/28599> - 27. 1. 2016.

Pogovor o čebeljih rojih – Glavar, Peter Pavel, 1776.
<http://nl.ijs.si/imp/wikivir/dl/WIKI00527-1776.html> - 27. 1. 2016.

Tiskano izdajo knjige Pogovor o čebeljih rojih (iz knjige: Ob 200-letnici pisane besede v slovenskem čebelarstvu, Ljubljana 1976) si je mogoče ogledati na spletnem naslovu: <http://www.dedi.si/virtualna-knjiga/28706> - 27. 1. 2016.

Izdaja knjige ob 240-letnici

Stabej (1952) je predlagal: »Ker rokopis ni preveč obširen, ne bi bilo, po mojem, prav nič odveč, da bi bil natisnjen kot knjiga z vsemi potrebnimi pripomočki in pojasnili, saj je prvo slovensko pisano delo o čebelarstvu in s slovenskim gospodarskim poukom...Delo naj bi izšlo za 170. letnico Glavarjeve smrti l. 1954.« Predlog se je deloma izpolnil šele leta 1976, ko je bil izdan zbornik Ob 200-letnici slovenske pisane besede o slovenskem čebelarstvu in sestavni del zbornika je tudi Glavarjev Pogovor o čebeljih rojih. V zadnjih letih je Glavarjev rokopis Pogovor o čebeljih rojih dostopen tudi na spletu. Prav tako je na spletu dostopna jezikovno posodobljena Glavarjeva knjiga.

Letos mineva 240 let od nastanka Glavarjeve prve slovenske čebelarstva knjige in čas je, da se izpolni Glavarjevo naročilo Tomelliju nedolgo pred smrtjo, da naj da knjigo natisniti in uresniči Stabejev predlog iz leta 1952.

Viri

Benedičič, Valentin. Izvajanje nalog naše čebelarstva organizacije v letu 1971. Slovenski čebelar, 74(1972)1, str. 2 – 4. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-XBQ6TVIK> – 26. 1. 2016)

Bienenzuchtsverbreitung, 8. April 1775. V: Sammlung Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780. Dunaj 1786 - 1787, zvezek VII, št. 1680, str. 204 - 208. (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=tgb&datum=1776&page=205&size=45> – 4. 9.2013)

Borko, Marko (ur.). Peter Pavel Glavar. Zbornik prispevkov iz simpozija Grm, Novo mesto 2009, 142 strani

Breznik, Anton. Vezna pratika od gospodarstva. Ljubljana 1789, 93 strani (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-796D5K83> – 12. 1. 2016)

Demšar, Viktorijan. Še o velikem čebelarju 18. stoletja – Petru Pavlu Glavarju. Slovenski čebelar, 69(1967)3, str. 88 – 92, (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KGPFBJPA> – 28. 1. 2016)

Demšar, Viktorijan. Zbrani spisi o Petru Pavlu Glavarju in Komendi. Ljubljana 2004, 270 strani

Delovni program. Slovenski čebelar, 68(1966)10, str. 259. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NRBVU5MW> - 26. 1. 2016)

Dolenc, Milan. Bibliografija rokopisnih ljudsko-medicinskih bukev in zapisov s slovenskega etničnega območja. Slovenski etnograf, 31(1983/1987), str. 31 – 74, (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-AQNNYLED> – 29.9.2013)

Eyrich, Johann Leonhard. Entwurff der vollkommensten Bienenpflege für alle Landes-Gegenden. Ussenheim, 1766, 63 strani. (<http://dfg-viewer.de/v2/?set%5Bimage%5D=3&set%5Bzoom%5D=default&set%5Bdebug%5D=0&set%5Bdouble%5D=0&set%5Bmets%5D=http%3A%2F%2Fdigitale.bibliothek.uni-halle.de%2Ffoai%2F%3Fverb%3DGetRecord%26metadataPrefix%3Dmets%26identifier%3D7029423> – 6. 12. 2013)

Furlan, Matej (?). Practische Bienenoeconomie, das ist kurzer Begriff von dennen Bienen, wie man mit Dennenleben mit besonderen Vorteil und Nutzen umgehen solle, allen jenenso Bienen halten, zum besten an das Licht herausgeben. (prevod Leopold Debevec: Praktično čebelarstvo ali kratek pouk o čebelah in kako naj se zaradi posebnega dobička in koristi z njimi ravna). Napisano verjetno med letoma 1768 in 1771(?). V: Martin Mencej (ur.). Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana: Zveza čebelarstev Slovenije 1976, str. 261–317

Glavar, Peter Pavel. Vorschlag Beantwortung zur Verbesserung der Bienenzucht in den Kaysl. Königl. Erb-ländern. (Prevod: Predlog odgovora za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah). Napisano na Lanšprežu leta 1768, 26 strani (SI AS 889, Osebni fond Petra Pavla Glavarja)

Glavar, Peter Pavel. Pogovor od zhebelnih rojou. Napisano na Lanšprežu v letu 1776, 105 listov. (<http://nl.ijs.si/imp/wikivir/dl/WIKI00527-1776.html> - 28. 2. 2016 in <http://www.dedi.si/virtualna-knjiga/28822> - 11. 3. 2016)

Glonar, Joža. Peter Pavel Glavar. Slovenski čebelar, 41(1938)7, str. 105 – 109, št. 8, str. 121 – 123, št. 9, str. 139 – 140, št. 10, str. 152 – 154, št. 11, str. 169 – 171 in št. 12, str. 185 – 186. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-YDIWFWGY> – 27. 1. 2016)

Gregori, Janez. Kratek pregled čebelarske zgodovine do 21. stoletja. Ljubljana 2011, 9 strani; (http://www.tms.si/fck_files/image/Dogodki11/TE/zgodovina.pdf - 10. 1. 2016)

Griesingers, Johann Jacob. Vollständiges Bienen-Magazin. Ulm 1769, 542 strani (https://books.google.si/books?id=HOo6AAAAcAAJ&printsec=frontcover&dq=inauthor:%22Johann+Jacob+Griesinger%22&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false – 28. 1. 2016)

Gruden, Josip. Zgodovina slovenskega naroda. Zvezek 6, Celovec 1916, str. 877 – 1088. (<https://archive.org/details/zgodovinaslovens00gruduoft> - 2. 2. 2016)

Guna, France. Monumentalna čebelarska publikacija – Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. P. P. Glavar – zbornik. Slovenski čebelar, 78(1976)10, str. 323 – 326. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-JMGYRBTN> – 26. 1. 2016)

Humel, Anton. Physische Erfahrung, dass der Weysel wirklich von den Drohnen ausser den Bienenstock befruchtet werde. Str. 64 - 71. V: Gemeinnützige Arbeiten der Churfürstl. Sächsis. Bienengesellschaft in Oberlausitz : die Physik und Oeconomie der Bienen betreffend, nebst andern dahin einschlagenden natürlichen Dingen. Erster Band. Berlin in Leipzig, 1773, 451 strani (<http://bsb3.bsb.lrz.de/~db/1029/bsb10293787/images/index.html?id=10293787&fip=&no=10&seite=1> - 20. 04. 2015)

Instruktion für die Bienenmeister. V: Sammlung Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780. Dunaj 1786-1787, zvezek VII, str. 208 – 210. (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=tgb&datum=1776&size=45&page=209> – 4. 9. 2013)

Janša, Anton. Abhandlung vom Schwärmen der Bienen. Wien 1771, 1774, 140 strani. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GQIOTNUU> – 27. 9. 2013)

Janša, Anton. Vollständige Lehre von der Bienenzucht. Wien 1775, 204 str. (<http://www.dedi.si/virtualna-knjiga/15701> - 8. 8. 2012); Wien 1790, 204 str. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NNK-CA1Z6> – 27. 9. 2013)

Kidrič, France. Zgodovina slovenskega slovstva. Od začetkov do marčne revolucije. Ljubljana 1929 - 1938, 724 + 78 strani. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-6D5Z1J1M> – 30. 1. 2016)

Koželj, Anton (ur.). Čebelarstvo v dolini Temenice in Mirne skozi stoletja. Trebnje 2009, 235 strani

Mencej, Martin (ur.). Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, 335 strani

Mihelič, Stane. Anton Janša. Slovenski čebelar. Njegovo življenje, delo in doba. Ljubljana 1934, 163 strani

Mihelič, Stane. Kako so opazovali praho matice leta 1769. Slovenski čebelar, 50(1948)1-2, str. 22 – 26. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-I0BFYIUY> – 11. 3. 2016)

Mihelič, Stane. Prispevek slovenskih čebelarstvenih piscev druge polovice 18. stoletja v zakladnico čebelarstva. Slovenski čebelar, 74(1972)7/8, str. 206 – 209. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-3SAE4DAZ> – 28. 1. 2016)

Mihelič, Stane. Peter Pavel Glavar, čebelar, čebelarstveni pisec, učitelj in organizator. str. 20 – 65. V: Martin Mencej (ur.). Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, 335 strani

Mihelič, Stane. Ob dveh znamenitih obletnicah. P. P. Glavar – »Odgovor« na predlog za izboljšanje čebelarstva, o čebelarstvu na Kranjskem sredi 18. stoletja. Slovenski čebelar, 84(1984)7/8, str. 257 – 262, št. 9, str. 289 – 292 in št. 10, str. 321 – 323. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OFFMXA-EQ> – 1. 2. 2016)

Navratil, Ivan. Anton Janša, slavni kranjski čebelar. Slovenski čebelar, 9(1906)11, str. 168 – 173. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NYLBQJ3A> – 24. 1. 2016)

Oražem, France. Peter P. Glavar – čebelar. str. 177 – 186. V: Škulj. Edo (ur.). Glavarjev simpozij v Rimu. Celje 1999, 400 strani

Rechfeld, Philipp Jacob. Peter Glavar. Eine biographische Scizze. Jahrgang 1848, zweites Quartal, str. 29 – 42, Mittheilungen des historischen Vereins für Krain (<http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=inu.30000115828323;view=1up;seq=5> – 22. 1. 2016.)

Rihar, Jože. Načini čebelarjenja na Slovenskem. Pomembna odkritja Slovencev na področju čebelarstva. Slovenski čebelar, 100(1998)12, str. 349 – 363. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-SL-VGWWIX> – 29. 12. 2013)

Schirach, Adam Gottlob. Bayerischer Bienen-Meister : oder deutliche Anweisung zur Bienen-Wartung. München 1770, 244 strani (http://books.google.si/books/about/Bayerischer_Bienen_Meister_oder_deutlich.html?id=5V-c7AAAAcAAJ&redir_esc=y – 23. 12. 2014)

Scopoli, Giovanni Antonio: Entomologia Carniolica : exhibens insecta Carnioliae indigena et distributa in ordines, genera, species, varietates, methodo Linnaeana. Vindobonae 1763, 420 strani. (http://books.google.si/books?id=66E-AAAAcAAJ&printsec=frontcover&dq=Entomologia+Carniolica&hl=sl&sa=X&ei=sxjBUoHsMcXmywP1_oGoDA&redir_esc=y#v=onepage&q=Entomologia%20Carniolica&f=false – 30. 12. 2013)

Scopoli, Giovanni Antonio. Dissertatio de Apibus. str. 7–47. V: Annus IV. historico-naturalis. Lipsiae 1770, 150 strani. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-S0MLTISX> – 27. 9. 2013)

Sivec, Ivan. Ob 200-letnici smrti Petra Pavla Glavarja. Kamniški občan, 24(1984)3, str. 3, (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-I9WCMND4> – 29. 1. 2016)

Stabej, Jože. Pogovor od zhebelnih rojou. Slovenski čebelar, 54(1952)7, str. 130 – 135, št. 9, str. 177 – 180 in št. 10, str. 202 – 204, (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OWFYJGMY> – 11. 3. 2016)

Stabej, Jože. Pogovor od zhebelnih rojou skusi. str. 66 – 78. V: Martin Mencej. Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, 335 strani

Stratil, Josip Henrik. Peter Paul Glavar..., eine scizirte Biographie. Rokopis, Zatična 3. 1. 1823. (SI AS 889, Osebni fond Petra Pavla Glavarja)

Šalehar, Andrej. Prvo v slovenščini tiskano poročilo o čebelarstvu na Kranjskem. Slovenski čebelar, 115(2013)10, str. 326. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-7FTB7LFW> – 22. 1. 2016)

Šalehar, Andrej. Poučevanje čebelarstva na Kranjskem. Rodica, Novo mesto 2014, 151 strani (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GERFHPW7> – 6. 1. 2016)

Šalehar, Andrej. 240 let prve čebelarstva knjige v slovenskem jeziku. Slovenski čebelar, 118(2016)3, str. 105 – 107.

Škulj, Edo (ur.). Glavarjev simpozij v Rimu. Celje 1999, 400 strani.

Šivic, Franc (ur.), Zupan, Jože (ur.). Obujeni spomin: ob 220 letnici smrti Petra Pavla Glavarja. Lukovica 2004, 120 strani

Umek, Ema. Kranjska kmetijska družba 1767–1787. Arhivi, 29(2006)1, str. 1-34. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VCMP9PN8> – 25. 2. 2016)

Valenčič, Vlado. Kaj je pomenil Peter Pavel Glavar za razvoj slovenske kulture in gospodarstva? Slovenski čebelar, 74(1972)5, str. 151 – 152. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GXRPOCKV> – 26. 1. 2016)

Valvasor, Janez Vajkard. Von allerley Geziefer und Ungeziefer. Ljubljana 1689, XXXVII Kapitel, III: Buch, str. 454–457. V: Die Ehre dess Herzogthums Crain. 4 zv. Ljubljana 1689. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-NQQSKQM6> – 27. 11. 2013)

Vrhovec, Ivan. Slavni Slovenci; II. Peter Pavel Glavar. Ljubljanski zvon, 5(1885)6, str. 352 – 360, št. 7, str. 405 – 411, št. 8, str. 469 – 475, št. 9, str. 541 – 548, št. 10, str. 599 – 607 in št. 11, str. 660 – 669. (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-E2JUFDU3> – 11. 3. 2016)

Zupan, Jože (ured. in avtor). Peter Pavel Glavar, Lanšpreški gospod. Šentrupert 1984, 28 strani.

ZAHVALA

Pri pripravi gradiva in delih pred izdajo brošure sta mi pomagala Janez Gregori, prof. biol. in prodekan prof. dr. Peter Dovč. Obema se iskreno zahvaljujem.

Andrej Šalehar

Kapela na Lanšprežu